

1994 arbetade Susanne Kindahl i Södra skärgården med att intervjua äldre kvinnor om deras liv i Skärgården. Vi återger här på 16 sidor hennes intervju med Josefina som var född 1905 och levt ett strävsamt liv på Vrångö

” *En börja tidigt...*

Susanne: *Hjälpte ni barn till?*

Josefina: En börja tidigt. Vi fick spräcka skal och sätta skal på krokarna, det var jobbigt. Så hade vi kor och får och allting, satte potatis och sådde alla sorter. Det fick ju vi göra för hand, vi fick börja tidigt.

Susanne: *Hade ni mycket mark som ni odlade?*

Josefina: Ja, så hade vi mormors. De hade inga töser, de hade tre pöjker. Så då fick vi hjälpa denna gamle, mi moster Astrid. Så vi hade två gårdar och sköta, vi var tre töser, så det var mycke' och göra. Så det var åkern, och när det var nyslaget skulle det bres ut på backen och så skulle det torka nå'ra da'r, och så fick vi bära in det på ryggen. Och så hade vi kor och får. En ko, men det var de som hade både två och tre. Och så skulle vi gödsla ute på markera, det fick vi bära på ryggera, det fanns inte e' kärra, allting fick vi bära på ryggen. Så var det inte nog med oss själv, så skull' vi hjälpa andra också. Det var en jobbig tid.

Susanne: *Gick ni i skolan också och fick jobba samtidigt då?*

Josefina: Ja, vi börja tidigt.

JOSEFINA FÖDD 1905

J: Det har var't tråkigt hela livet. Pappa dog när jag konfirmerats.

I: Ni var uppväxt på Vrångö?

J: Ja, vi var fyra syskon. Jag var äldst, mina syskon var sex, åtta och tio år. Jag var fjorton.

I: Vad arbetade er far med?

J: Fiskare. Jobbigt. Han hade backefiske, krok. Det fick vi göra hemma, agna för bete.

I: Hjälpte ni barn till med det?

J: En börja tidigt. Vi fick spräcka skal och sätta skal på krokarna, det var jobbigt. Så hade vi kor och får och allting, satte potatis och sådde alla sorter. det fick ju vi göra för hand, vi fick börja tidigt.

I: Hade ni mycket mark som ni odlade?

J: Ja, så hade vi mormors. De hade inga töser, de hade tre pojker. Så då fick vi hjälpa denna gamle, mi moster Astrid. Så vi hade två gårdar och sköta, vi var tre töser, så det var mycke' och göra. Så det var åkern, och när det var nyslaget skulle det bres ut på backen och så skulle det torka nå'ra da'r, och så fick vi bära in det på ryggen. Och så hade vi kor och får. En ko, men det var de som hade både två och tre. Och så skulle vi gödsla ute på markera, det fick vi bära på ryggera, det fanns inte e' kärra, allting fick vi bära på ryggen. Så var det inte nog med oss själv, så skull' vi hjälpa andra också. Det var en jobbig tid.

I: Gick ni i skolan också och fick jobba samtidigt då?

J: Ja, vi börja tidigt.

I: Fanns det skola på Vrångö?

J: Ja, di gamle lärarinna, ho' va' härifrån Styrso. Åtminstone när vi gick i skola'. Sen längre fram så blev det nya lärare, di kom ifrån sta'n. Jag gick sex år, så gick jag och läste här på Styrso kyrka. Det var inga båtar som gick då, det var små båtar.

I: Och sedan, när ni slutade skolan, då fick ni hjälpa till hemma på heltid?

J: Ja, det var inte till och tänka på att tjäna pengar inte. Vi fick jobba ändå, för mat och kaffe, så räckte det.

(Josefina får besök av svärdottern Berit.)

I: Är det dottern det här?

B: Ja, man skulle kunna tro det. Vi har la lev't som mor och dotter, men det här är min svärmor. Jag kom till Vrångö 1963 första gången och möttes av denna dam.

I: Hur går det att komma som inflyttad?

B: Jo det gick bra, i och med att jag gifte in mig. Det är en helt annan sak, va. Då får dom acceptera en vilket dom vill eller ej. Det blir liksom den inre kretsen som har bataljerna, dom som är utanför där är man ju liksom accepterad på ett annat sätt. Jag tror det är värre för dom som kommer utifrån båda två och ingen känner. Det är klart, det finns ju dom som har bott som sommargäster i många år som flyttar ut och då har dom ju skapat.... och fått vänner. Men det är väl inte riktigt som det var, idag, som när jag flyttade ut. Det är bättre kommunikationer och, det

2

förändras ju. Mera byggnation och ungdomarna kan stanna. Förut var det ju så att dom unga flickorna blev ju tvugna att flytta in till sta'n. För att få ett arbete. Se'n var det ju dom som blev anställda här, på Skäret då va. Det var ju det gamla Kustsanatoriet, det var nog många som hamnade här, kvinnor, då.

I: Men har du arbetat, eller har du varit hemma?

B: Nej, när jag flyttade ut, då var jag ju hemma då, det första året. Och då renoverade vi Josefina's hem som hennes man hade byggt upp. Men när Josefina blev änka, så flytta' hon fram till sin mor, mitt i byn, och då stod huset tomt, så när som på till sommargäster då. Det stod väl tomt i 14 år har jag för mej att du har sagt. Och när vi då gifte oss -66 så renovera' vi lite grann, och så flytta' vi dit och...

J: De gick ju alle tre, mina pojkar. Omkom på sjön. Det var ett hemskt slag.

Ohörbart samtal om Berits två söner som båda är på sjön och som har betytt väldigt mycket för Josefina

B: Det är mina bägge söner som hon pratar om nu. Hon har var't väldigt mycket för mina pojkar jämt.

J: Om inte di bägge var't hade det inte var't värt att leva.

B: Man får vara glad om man har förmågan att överföra sin kärlek på nå'n annan.

I: Vrångöfiskarna var väl inte ute så länge och fiskade?

B: Nej, de var mera på Kattegatt.

J: De var hemma varenda kväll. Gick mitt i natten, och så kom de på kvällen.

B: Sen då när Vasarna? och Glittsjö kom, som var lite större båtar, gick man längre bort. Det var la inte ofta som dom var ute över helgerna, men det hände ibland. Det berodde ju på fångster, på priser, på hur långt ut dom var och allting sån't där. Ibland fick dom ju ligga och bara hålla, när det var dåligt väder. Då blev det ju inga fångster.

J: Jag har var't en gång i Danmark och en gång i Tyskland. I Danmark då spydde jag bägge vägarna. Och det var så mycket folk, men det var bare jag som spydde.

Småprat om väder och vind och övernattningar och madrasser.

B: Vi bruka' skoja med damen där; det är bara ärten som fattas, och prinsessan. Och så skulle allt detta ut på våren. Det var bare till och bära. Då hängde det över staket och kuddarna satt... Då var allt löst ute, och Fina ho bare peka; det och det och det och det, så och så ska det vara. Jag kommer ihåg när hon skulle lära mig och skura blåkläder; "ta nu borsten här, så ska du skura så". Fiskarna gör ju alltid så, va (stryker av sig under armen), så det satt ju här (under armen), det satt ju i tjocka lager här. Det var ju ingen tvättmaskin, så jag fick allt lära mig, den gamla skolan. Fina ville ju inte ha tvättmaskin, nej det skulle va' kokegrytan. Men så kom ju sönerna då och tala henne till rätta, att "så här kan du inte stå, det går inte". Och så byggde dom ut för toalett och badrum. Kan det var't -64, -65 eller nå'nting som dom gjorde toalett. Före det var det ju utedass.

J: Nej, vi hade inne.

B: När jag frågade efter toaletten första gången när jag var där. då peka' hon ut genom fönstret, och hon såg ju min min, och hon var ju med på det med en gång, va. Det var ju jätteroligt, du vet, en stadsjanta som kommer hit och ska tro att hon kan bosätta här, va. Jag såg

ju riktigt på henne här, va... Så peka' hon ut genom fönstret och sa "där är det". Och så skratta' hon så gott. Herregud, jag hade blåskatarr i tre vecker se'n.

I: När fick ni kommunalt VA?

B: Den första etappen var klar -70. Då byggde hennes äldste son, så han kom med på det första där. Se'n, dom byggde väl i tre etapper, tror jag, så vi var väl med i nästa etapp.

J: Och så ligger vårt hus så lågt, mammas hus där. Där ville vi inte ner, jag tänkte; jag får ju all skiten opp i toaletten Så jag ville inte göra 'et. Så den yngste pojken, så fick han ont i magen en natt så han måste springa opp över berget och utför tre gånger under natta. Så sa han "nu ska du göra 'et varken du vill det eller inte".

B: Jojo, det var sönerna som fick henne till det. Hon va' fasligt envis. Det skulle va' det gamla. Det fanns ingenting annat, nymodigheter det dög inte. När dom kom med dammsugar'n så slängde hon ut den. Fast se'n var den bra.

J: En var ju inte van vid så'nt.

I: Men det var ett förskräckligt tungt arbete med tvätt och så..

J: Och så hade vi ju inget vatten inne heller, så en fick bära in.

B: Ja, när vi flyttade dit, till detta huset då, så var ju det bra, med septitank. Ja, vi fick ju ösa den septitanken emellanåt, den svalde inte, kamrarna fungerade inte, så det slutade med att Göte fick ta en slägga och slå ner en utav väggarna i den. Den svalde inte, men det hade väl säkert med det och göra också, att bergen var inte uppsprängda, det fanns inga passager, det kunde inte komma ut, va. Så att vi hade problem med det. Vi hade ju även problem med vattnet, för det frös under stenvuren, så att när vi gifte oss så var det kall vinter det året -66, vi gifte oss i januari, så hade jag en spann med is på.

I: Men det gick att borra efter vatten i alla fall på Vrångö?

B: Ja, då gick Corneliusson med klykan, för och se om det fanns mera vatten nå'n annanstans... Ja, det vi gjorde då, det var ju och byta kar iden, vi gjorde den bredare och så la vi på ett extra kar. Men se'n hade vi lite problem, vi hade en sommargäst som bodde härute, som arbetade på Alélyckan och vi fick lämna in vattenprover med honom. Och så fick vi svar där det stod; har ni lik i brunnen? Det var säkert varmlodiga djur som hade legat i markerna och dött. Då väntade jag mitt andra barn, då vet jag jag ringde och fråga' om det var farligt för barnet. Men om det var farligt för nå'n, så var det farligt för mig själv, inte för fostret.

J: Ja, det låg en döing här uti berget. När dom kom iland så la man en massa stenar..

B: Du menar att det hade kommit människor, som hade drivit iland, som dom begravde.

J: Dom begravde inte, dom la stenar över, bara.

B: Så dom var inte begravda på kyrkogården då?

J: Dom la' dom var som helst och så en massa sten på. Det var tre, fyra stycken. Det visste ju inte jag om då, att dom låg där, när vi byggde, för då hade jag aldrig byggt där.

I: När kan det ha hänt?

J: Vi byggde -32, men det var många år före.

B: Då kanske det var det då. Jag menar vi byggde ju -65, huset var byggt -32, nej det räcker med att det var ett varmlodigt djur...

I: Hände det att vattnet sinade?

B: Javisst, och så frös den här biten under då, på vintern. Så jag vet när min svägerska, Finas äldste pojk då, dom bodde på andra våningen och vi bodde på första, och när dom skulle ha Peter, då var Conny ett år. Då fick vi gå med 25-litersdunkar och tefat och dra, så fick man tränsa? uppför trapporna med det. Tjugofem liter, man fick ju värken i ryggen. Men jag tänker på när man nu har det så himla bra, du öppnar en kran och tänker inte mer på det, du går till soptunnan och lägger dina sopor...

J: Ja, vi var ju inget annat vana vid, så det tänkte ju en inte på. Det var så.

B: Nej, men när man nu har varit med om båda delarna, va, så tycker man ju ibland, man tänker på hur bra man har det. Unga människor som aldrig har varit med om någonting annat, dom kan ju inte göra den jämförelsen. Om dom inte är väldigt intresserade av historia.

J: Ja, vi baka' i nätter och da'r. Börja klocka' ett på natta, höll på till ett, två på natta da'n innan det var färdigt. Till jul va' det hemskt när vi skulle baka, och hjälpa andra, och allt vatten man skulle bära.

B: Det var ju släkterna då som baka, och alla skulle ha sitt, va.

J: Och bröd för vintern. Fiskebåtarna ville inte ha nå't annat än det tunna som vi baka'.

B: Ja, det är klart, och det gick inte mycket deg till en kaka, till det tunna.

J: Det var väl tusen kaker vi baka' på en dag. Båtarna ville inte ha nå't mjukt för det mögla för dom, dom skulle ha detta häringa torkade.

I: Hur många gånger bakade man per år?

J: Vi baka' då före jul, det hade vi väl ett par, tre måna'r. Då baka' vi i tre, fyra nätter. Och da'r.

B: Och så kom det potatisbåtar, och då köptes det potatis utav själva den. Det sitter i idag också, att när det kommer så'na båtar ut, dom köper potatis så det är inte klokt alltså. Man kan undra vad i all världen ska dom ha allt det här till. Dom måtte ha flera säckar till sättpotatis på våren se'n.

J: De hade ju potatis på middag och se'n potatis på kvällen igen.

B: Ja, dom koka så mycke' då på midda'n, så kunde dom steka på kvällen. Potatis var ju väldigt fülle. Men det var som jag tänkte idag, det kom ut en båt med plantor, och mönstret är det samma; här kommer alla dom äldre Vrångötanterna, och dom bär blommer, du kan inte tro alltså. Rosa pelargonier, överallt ska det va' rosa pelargonier, och dom lastar mopeder och kärror och det var inte klokt alltså. Till alla gravar och balkonglådor och krukor och.. Det är liksom samma mönster när det kommer nå'n, va. Nu är det en grönsaksbåt som kommer ut två gånger i veckan. Det är nå't speciellt och få det ut, och liksom va' på ny brygga.

I: Visste man när potatisbåten skulle komma?

B: Ja, ryktesvägen visste man väl det. Han ringde väl, han som skulle komma, så ringde han till någon som han kände.

J: Det var en på Donsö som var så rolig, som hade kalla' den som skulle kalla. Alla kom med säckar till bryggan och skulle hämta potatis, och så var det ingen båt.

B: Han hade bara skôjat med dom. Och så var det knallar som kom. Min farfar var gårdfarihandlare, men han var aldrig ute på öarna, han körde med häst och vagn.

J: Så ville de ligga och äta och...

B: Och, du förstår, högkvarteret det var där (pekar på Josefina). Där fick dom både mat och dryck. Och så var det knivsliparen, så var det potätergubben, så var det han med väsker'a, det var strumpeband och kalsonger och...

Ohörbart prat om Josefinas gästfrihet.

B: Jag vet en gång när svägerskan(från stan), hon var ute en sommar, så skulle vi ta en promenad; "då ska jag bara ta med mig slaskpåsen" sa jag. "Var tömmer du det?" "Jag tömmer det där nere" sa jag. "Då kan jag ta den" sa hon. Så gick vi där och pratade och när vi kommer halvvägs ner i hamnen så säger hon; "men hur länge ska jag gå med den här?" "Ja" sa jag, "du får nog gå lika länge till". "Men kära lilla tös, var har du hamnat nå'nstans" Då hade vi, dom hade byggt en ugn, som dom hade gjort i betong, vid sjökanten, nere i hamnen. Och i botten på den hade dom lagt armeringsmatta, och då hade dom räknat ut att vi skulle lägga brännbart där, och så skulle askan falla igenom där. Men då tänkte inte folk som dom gör idag, va. För idag är det ett annat miljötankande, även om det skräpas ner otroligt idag också, så är det ändå ett annat tankande. Är det brännbart så lägger du det där, och är det inte så lägger du det nå'n annanstans. Men vi hade ju ingen annanstans och lägga det, så allt hamna' ju där, det blev ju en enda gröt. Denna sörja, det fungera' ju inte. Innan dess så hade man ju lagt allt, alla matrester och allting slängdes ju ut på berget till fåglarna. Och plötsligt sluta' folk med det då, va. Det gick ju inte bra. Allting ska ju återvinnas igen.

I: Men man hade ju inte lika mycket hushållsavfall..

B: Nej, det är klart man inte hade direkt

I: Jag menar med alla förpackningar som finns nuförtiden. Komposterade matavfall, det gjorde man väl inte? Utan det var trädgårdsavfall bara, som man komposterade.

B: Nej, men det gick ju till djuren, eller så slängde man det till fåglarna.

Byte av kasset.

B: Dom hade sina marker, dom hade sina djur. Dom hade kor, dom hade får. Vad hade ni mer?

J: Höner.

B: Och så markerna då. Då gick karl'n ifråga och slog och så gick dom bakom och plocka ihop och band.

J: Nej, vi bredde ut 'et först och få torka.

B: Så bar dom det på ryggarna, när dom hade gjort dom där bindningarna.

I: Och så har hon berättat att dom bar gödslet ut i markerna i stora korgar på ryggen.

J: Tjocka tröjer, gamla som karlarna hade sliti' ut, det band vi på ryggen, så kôrgen fastna på den där tröja'. Annars hade det inte gått.

I: Men det är skillnaden mot Donsö och Styrösö, att det fanns mer mark på Vrångö.

J: Ja, det var det, mer odlingsbar mark, det var inte så mycket på Donsö.

B: Var det bebyggt redan då, dom markerna, eller?

J: På Donsö?

B: Ja.

J: Nej, de har byggt de där småhusen (Donsö Gärde?), det var inte så många kor där. Hemma på Vrångö var över 30 kor. Vi delade tre kor, med annat folk vi kunde ju inte klara det själv. Så var vi ju och hjälpte dom.

I: Var det lika dan't som här på Styrösö, här var det ju vanligast att man hade en ko, men man fick ju för lite mjölk av bara en ko för att göra ost, så man turades om i familjerna.

J: För och göra ost ja, mamma gjorde det. Jo de ysta, men jag har aldrig var't me' och ysta. Det var släkta' som hjälptes åt.

B: Och så hade de fåren.

J: Och så hade vi hönsa.

B: Dom gödde ju korna också, tog ut dom på holmarna.

J: Inga kor på holmarna.

B: Det har jag hört berättas, att ni tog korna i eka'. Att det var därför det kallades för Koholma? där nere.

J: Det var nog före min tid. Inte tog vi nå' kor i båtarna.

B: Men fåren tog ni ut på holmarna.

J: Fåra ja.

B: Vi har får på Vrångö nu igen. Nu är det ett antal familjer som har skaffat sig var sitt får, och så har dom fått en bagge ifrån Brännö, som har varit väldigt aktiv, så det har blivit en tolv, tretton lamm. Så döpte dom lammen efter namnsdagen, så ett utav lammen var alldeles kritvitt, och han hette Alf. Till allas förtjusning.

J: Vi gick till Ahlströms? med ullen, och så fick vi filt tillbaka. Vi gjorde gam också, och sticka' strumper och sockar och vantar till karlarna. Jag kunde inte karda, jag har aldrig gjort det.

Paus för kaffe.

I: Ni hjälpte till hemma ända tills ni gifte er då?

J: Sen fick vi affär då.

B: Har du berättat om att din mamma gifte sig två gånger? Hon gifte sig först med en man, och så fick hon en dotter, Axelina. Men så dog den mannen, och dottern, Var dottern sjuk?

J: Ögona värkte ut på henne. Det var inget och göra då, på den tiden. Hon var bara ett år när hon dog, de dog väl nästan på samma gång. Det var våran farbror, för sen gifte pappa sig med mamma.

B: Mamman gifte om sig med brodern, då. Så det där det har gått i arv, kvinnerna har blivit änker i den släkten.

J: Mormor va' också änka. Hon var också gift med två bröder. Då var mamma inte mer än fyra månader, när pappan dog. Han dog mitt emellan Saltholmen och Vrångö. Det blåste så, så han fick ta ner segel och di var ju bara unga pojkar. Och mormor ville inte att han skulle gå med den båten till stan, men han gjorde det ändå, och di var ju unga pojkar. När de kom ifrån sta'n och ut så skulle di ta ner seglet, och ? fick han i seglet, det förstod inte dom andre. Han blev kvävd i seglet. Han hade inte dött med en gång utan han blev kvävd i seglet.

I: Det har jag stött på förut, att änkorna gifte om sig med bröder. Kan det ha haft nå'n praktisk betydelse?

J: Ja, det gjorde både mamma och mormor. De hade ju byggt hus alltså, det var väl att det skulle va' i släkta'.

I: Ni hade affär, sålde mat....

J: Vi sålde bara mjöl och socker och bröd och sånt där. Det var Weibull som hitta' på det, att vi skulle göra det. Weibull var mycke' hos oss. Jag vet inte vad han gjorde på Vrångö, men han var mycke' hos oss.

B: Och så starta ni i köket där.

J: Nej, i det stora rummet som ni har nu.

B: Det blev inte mycke' boyta.

J: Jo, vi hade ju två rum.

I: Er mors första man, han var fiskare, dog han på sjön eller?

J: Det var nå'n sjukdom.

I: Och er far, han var fiskare, dog han på sjön?

J: Nej, det var levern, eller nå'. Han kom till sjukhus och blev opererad för det. Farfar han dog i gallsten, det var på en gång. Jag hade var't och köpt kista när farfar hade åkt till Mölndal. Farfar begravdes på söndag och pappa dog måndag natt.

B: Och då var du fjorton år, då fick du vara med och ta hand om...

J: Ja, två begravningar på en gång där. Så hade jag en faster som dog året före, hon dog i spanskan. Ja, det var mycke' med de årena.

I: Och se'n gifte ni er, med en Vrångöpojck, eller? Hur gammal var ni då?

J: Jag var i tretti'årsåldern.

B: Ni byggde -32, gifte ni er -33 då, när huset var klart?

I: Det var rätt vanligt att man tog det i den ordningen? Man var inte så unga när man gifte sig.

B: Men tror du inte att det berodde på ekonomin? Det gick ju inte och starta nå'nting, va?

- J: Vad kôsta vårat hus? Tietusen tror jag det var. Kan inte begripa att en hade så många pengar. Men vi var inte i nå'n skuld. Mina på kist, det var ju ingenting. Man kunde ju betala huset, så vi var skuldfria när vi flytta' dit.
- I: Och han var fiskare?
- J: Ja, han hade fiskat se'n han var liten.
- I: Och så fick ni barn.
- J: Ja, fyra stycken. Den yngste var bara tjugoen måna'r när han dog och den äldsta hon var tolv, Knut var tie och Göte var fyra.
- B: Göte var inte fyllda fyra, han fyllde på julafton. Den äldsta var tolv, det var en flicka, det är hon som lever.
- J: Ja, det har var't mycke'.
- B: Då hade ni sommargäster på andra våningen.
- I: Jaså, på andra våningen?
- B: Ja, det är ett stort hus.
- I: Det vanligaste var väl annars att man flyttade upp själv, och hyrde ut där nere?
- B: Nej, det vet jag inte dom gör, dom gjorde inte det här. Det vet jag att uppe i Smögen och lite varstans där har dom sina sommargäster i källar'n, dom hade gjort iordning källarvåningarna. Och neröver Halland, där hyrde dom ut hela lägenheten, och flytta ut i tvättstugan, i brygghuset.
- J: Vi hyrde ut förste gången för 200, 250 kronor, eller vad det var, för hele sommar'n.
- B: Då fortsatte vi ju och hyra ut, när vi kom dit sedan. Då hyrde vi ut den lilla stugan som var bakom, och andra våningen. Och vi hade väl sommargäster i elva år. Men när Finas man dog så flyttade hon ju fram då, till sin mor, som var änka.
- J: Jag fick inte vara ensam för mamma
- B: Din mamma dog -56, och innan dess så hade hon haft en lång, svår sjukdomsperiod. Hon hade åldersdiabetes.
- J: Hennes båda fötter värkte bort. Det var syster Maj som kom varenda dag och hjälpte oss.
- I: Det måste ju ha varit lite hjälp i nöden att få flytta hem till mamma.
- J: Ja...
- B: Och i och med det att hon flyttade hem till mamma, där gick ju systrarna också. Så dom var ju i ett. Det har dom ju var't i alla år.
- J: Ja, di har vari' snälla emot mig allihop. Och så fick jag då delen i båten. Det det bitte på lördan(?), och så fick jag lika många pengar som dom. Som var ute och slet. Det var snälla svågrar.
- B: Det var hennes mans bröder, som han hade båten tillsammans med.

B: Hon kunde liksom inse att dom jackerna vi hade var ett helt annat material än det hon hade, så hon sa alltid; "ska du gå ut så flane(?). Och så drog hon upp byxerna på min man, men den hon titta' på, det va' inte honom, det va' mig; "går han utan långkalsonger?"

Josefina pratar ohörbart om klädseln förr.

B: Jag menar, den jackan vi tar på oss idag, den var ju som alla dom lagrena.

J: Ja man fick sy skjorter. Köpa tyg och sy.

B: Det var väl det knallarna kom med, va, det här randiga? Och så var det blåtyg som ni sydde blåblusar av. Och så sydde dom på galonärmen där (underärmen). Det har till och med jag gjort.

J: Vi sydde byxerna också. Ja, det har var' mycke'. Men, lustigt nog så har det gått allting.

B: Ja, vi sa väl det så många gånger, då när vi undrade över var våra hade tatt vägen; Det blir en morgon. Oavsett hur man känner sig. Ja, den tiden var helt enorm vad gäller människors sätt att ställa upp för oss. Det tror jag inte man upplever nå'n annanstans än i glesbygd, där alla känner varandra. Det är många som talar negativt om detta att alla känner varandra. Jag brukar säga det; så länge du inte har nå'nting och dölja själv, så mår du ju inte illa utav det, va. Det är ju först när du har nå't och dölja som det blir negativt. Men under den tiden, då när vi ingenting visste; var vi än kom hän så stod det dukade kaffebord överallt. Och i och med att vi grät så hemskt mycke', så klarade vi inte av elektriskt ljus, va. Och det var tända ljus överallt, var vi än kom. Och alla ställde upp. Kom och bakade kaker och...

J: En pojke ifrån Öckerö, han har var't hos mig varena sommar. Han va' med ute då när de hade omkommit, han hälsa på mig varena sommar. Jag drömde om han en natt, att han var här. Han hade hitta' dom också.

B: Ja, nu mitt hjärta, det är tjugo år se'n dom gick. Livet går vidare.

J: Ja, tjugo år har gått. Jag ber till Gud att han kommer och hämtar mig nu. Nu orkar jag inte längre.

B: Jag tror du känner det så när du tänker på det, tänker tillbaka. Men när du är i nuet så säger du att du har det bra. Det är väl olika, det är så'na tankar som kommer.

J: Nej, det är besvärligt alltihop.

B: Jo, men det måste ju vara så att det ska finnas barn och ungdomar och vuxna och gamla. Alla kan ju inte va' i samma ålder. Det skulle va' för tråkigt, om alla va' i samma ålder.

J: Det är Conny och Mattias(Berits söner), som jag saknar nu. De var snälla, di bägge.

I: Det är synd att barn och gamla lever så skilda åt, nuförtiden.

B: Vi lever ju i ett så'nt samhälle idag, ja. Det har väl också med det här och göra att alla har sina förvärvsarbeten. Idag är vardagen uppbyggd så att barn ska in på daghem, och jag tror det är på gott och ont. Det är väl alltid så att överdrifterna är fel. I vissa fall kan det va' jättebra för ett barn och få va' på daghem och en annan gång kanske det inte alls är bra. För dagens kvinna, om man jämför dagens kvinna och dåtidens, dåtidens kvinna hade ju naturligtvis många roller hon också, och hade sin dag kanske lika arbetsam den. men idag så fordras det nå't helt annat av en kvinna, va. Ett yrkesliv för det första. Det har ju fordrats precis lika mycke', fast på olika sätt. Jag menar, det var ju ingen lätt vardag som kvinnorna hade på den tiden, då kommer vi ju in på det här med tvätt och bak och allting så'nt här. Det mesta är ju färdigt, för dom som har ett förvärvsarbete så måste du ju ha ett färdigt bröd när du kommer hem. Måste och måste, men jag menar annars får du ju slita ihjäl dig.

I: Det är väl det att kvinnorna har så många olika roller nu.

J: Vi fick ju slita för bara maten.

B: Ja, idag är allting fler trappsteg upp. Det är ju naturligtvis ett bekvämare liv vi lever idag, det går ju inte att komma ifrån, även om det är arbetsamt för många människor, så är ju det ett bekvämare liv. Det är mera ombonat och allting, kroppen tar inte stryk så som den gjorde förr. Vi har säkert inte samma sorts skader vi som sitter här på hemmet när vi är här, som du. Nej, vi har musarm och lite annat sånt där, skojiga saker. Vi kanske får allergier mot elektricitet och såna saker.

J: Ja, det är svårt och bli gammal, för man kan ju inte klara sig själv.

INTERVJU II

I: Ni öppnade affär hemma i vardagsrummet. Hur gammal var ni då?

J: Jag var fjorton år. Pappa dog. Och så var det en granne till oss och så Weibull som tyckte att vi skulle sätta upp en affär, så vi fick nånting. Och det gjorde vi. Det var efter pappa hade dött. Det var just före jag skulle konfirmeras. Det var ingen rolig konfirmation för mig, för det var ju ingen annan som kunde gå med mig. Mamma kunde ju inte följa med och...

I: Hade ni gått och läst på vintern då?

J: Nej, vi gick på sommaren.... Vi hade affären några år, och så när jag gifte mig så flyttade(?) vi igen. Då var det ju inga båtar, så då måste vi ju med båt till Donsö och hämta bröd. Då hämta' vi där, då var vi tre affärer, det var två fruntimmer, en bror i den ene affären, och dom fick jag gå med, så att vi hjälptes åt och ro till Donsö nästan var och varannan dag för och hämta bröd... Det var svårt många gånger när det både blåste och annat, och det var jollen och eka'... Det var tröttsamt, det var kallt många gånger i jollen, inga kapper hade vi och ta på oss, utan det va' kofta. Mamma skicka' med en filt, men det tog ju inte jag på mej, utan jag satt hellre och frös, när jag satt i ekan. Så dum man va'.

I: Det fanns tre affärer på Vrångö?

J: Ja, det var för mycket, för lite folk.

I: Ni sålde mjölk och mjöl också.

J: Och bröd och socker och kaffe... Allting hade vi, gryn och...

I: Och det hämtade ni på Donsö?

J: Nej, det fick vi från stan. Kaffe och mjöl och socker, det fick vi från Weibulls.

I: Det här med att ha affär, det var ett sätt att få kontanter också väl?

J: Ja, man fick ju ut lite, men så kom ju räkningarna, och de skulle ju betalas och... Det var ju tre affärer och det var nästan för mycke' på en så lita' ö. Det var ju de närmaste som gick och köpte hos oss för det mesta, släktingarna, de närmaste grannarna. De andra gick i andra affärer, så när räkningar skulle betalas, fick vi inte mycke' över. Men vi hade pappas del i båten, min bror han fiska', han var väl en fjorton, femton år när han börja'. Men så hade vi ju både ko och får, så en levde ju på det, fårkött, och så hade vi mjölk, så slapp man köpa den.

I: När ni gifte er, var det vanligt att man gjorde iordning brudkista, sydde lakan och...?

J: Ja visst, det måste en ha. Man sydde örngott och lakan, överlakan. Det var inga påslakan på den tiden, och så skulle det broderas på det, både på överlakan och på kuddar. Jag vet inte hur jag fick ihop det för att vi var ju tre töser... Vi byggde ju ett nytt hus och skulle ha allting, man vävde ju mattor utav halm och utav trasor också, det var ju inga heltäckande då, det var bara golvet. Men allt det har gått och det gick bra.

I: Hade ni träffat er man då, så ni visste vem ni skulle gifta er med?

J: Ja, vi var ihop ifrån det vi var små. Vi var ihop många år. Han var två år äldre än jag... Nu kan inte folk leva ihop, de ska skiljas, de får leva ihop men de ska skiljas. Det är väl konstigt.

I: Men det var vanligt att man gifte sig med en pojk ifrån samma ö?

J: Ja, för det mesta, det var väl många som var gifta på Donsö också. På den tiden. Det kom töser ifrån Donsö till Vrångö och ifrån Vrångö till Donsö.

I: När ni byggde hus, det var er man som hade tjänat ihop till det på fisket? Ni nämnde förra gången att huset kostade tiotusen kronor.

J: Jag kan inte fatta att en tjäna så pass att en kunde ha till ett hus, men vi var skuldfria när vi gifte oss. Det var ju inga nymodigheter, det var varken ljus eller värme, vi fick ju köpa koks, vi hade kamin i det ena rummet och så hade vi en järnspis i köket. Så vi elda med kol och... Så det fick gå allting, men det gick bra.

I: Det var ju på trettioalet och kristider i Sverige, kände ni av det?

J: Vi förlova' oss -30 och så byggde vi -32 och gifte oss -33, på våra'. Nej vi hade ju mjölk, och slakta fåren på hösten, då hade vi kött och så hade vi gris.

I: Att föda barn...

J: Jag var hemma, och det gick bra.

I: Vad hade ni för hjälp?

J: Det var släktingarna, de närmaste, och så kom e' barnmorska ifrån Donsö. Vi hämta på Donsö, de siste gångerna då var ho' på Styrösö, då hade hon på Donsö slutat. Och den på Donsö hon var på Vrångö förste gången när mi' syster blev född, och när jag fick första pöjken, då var ho' siste gången. Och det tyckte ho' va' så konstigt, att ho' kom till samma familj, både när ho' kom och när ho' skulle gå. Alma Jakobsson, hette ho', ho' va' så rar. När jag hatte ärenden till Donsö så fick jag alltid... Vi hade skomakare på Vrångö som halvsula känger och skor, och när di var färdiga så kom de till mig när jag skulle gå till Donsö och jag fick gå och lämna't där och där. Så jag var i så många hus på Donsö, blev bekant med många då. Och släktingar...

I: Men barnmorskan hann fram i tid då?

J: Inte två gånger. Förste pöjken, då hann ho' inte. Och den andre, men det gick bra.

I: Gick det fel många gånger?

J: Ja, det var flera stycken som dog. Jag vet ett par, di var nygifta, ho' var ju med barn innan dom gifte sig, ho' bett ra så mycke' inne, ho' var inte ute, och så hade det ble'tt nå'e galet, så dog både hon och pöjken. Di var ju unga, så det var ju synd. Men så var det.

I: Fanns det läkare om det skulle vara riktigt illa?

J: Jodå, vi hade läkare på Styrösö, men barnmorskan klara det.

I: Hade ni lätta förlossningar?

J: Ja, men inte med mittenpojken. Det var på julafton, och så låg jag sjuk hele da'n, men det gick ju bra det också. Han var så stor, han vägde fem kilo, de andre vägde något över fyra.

I: Träffade ni barnmorskan någon gång under graviditeten?

J: Nej, det var ingen som gick dit, nu springer de ju till barnmorskan hele tia. Så ho' skratta när ho' kom till mig; "du", sa hon "ska du ha barn"? Ho' kände ju igen mig, för jag hade var't så mycke' hos henne. "Kaffe till tösa" sa ho' alltid, "så ho' får lite kaffe och värma sig med, när ho' har kommit över sjön". De var så snälla och rara allihop. Många släktingar på Donsö, när di såg mig så ropa di in mig, att jag skulle komma in. Jag hade mjölk hemifrån till dom, på Donsö hade de inga många kor. Så skulle di skicka med mjölk till än den ene, än den andre, till sina släktingar. "Kan du gå dit och dit med mjölk?" Och när vi klippte fåren, då skulle di ha ull att ha till vantar och sockar och karda, och då köpte di det på Vrångö. Och vi lämna in till Wahlströms och fick gam tillbaka. Och så lämna' vi in till filter, det har vi en skärer filt hemma, utav vår egna ull. Det bitt la inte så billigt, men det var ju ändå vår eget. En fick göra vad en kunde.

I: Barndop, hur gick det till?

J: De var tre, fyra vecker. Då kom prästen och predika', han var i skolan och predika'. Han var .... när han skulle komma till Vrångö. Man var i skolan. Kyrkan byggdes nå'n gång i början på 30-talet, det var en lärarinna som börja med och samla ihop, så de sydde och sticka och så hade de auktioner, och det gick till kyrka' alltihop.

I: Ja, det har jag hört, att det är kvinnorna som har sett till att den kyrkan finns.

J: Ja, anners hade de nog ingen kyrka haft.

I: Men Missionskyrkan fanns inte heller då?

J: Jo, de hade egen, de va' nå'ra stycken. Alla va' inte me' där. Utan där gick man med så'na små jollar och båtar till Styrso, in till kyrka'. Ändå så gick vi nästan varenda söndag med desse småbåtarna, men nu är kyrkan hemma, men nu är det inte så många som går ändå. Ungdomar går inte... Utan det är di gamla, den gamla stammen. En har alltid gått i kyrkan. Ibland kommer de hit och... den nye som är på Styrso, Anna, hon är rar. Ja, dom andre är rara också, både Olle och Ib, som är på Donsö. Ja de är så rara, en kan ju prata med dom som vanligt folk. Det är inte som förr, och Gud, när prästen kom var det så'nt ståhej när di skulle komma, innan folk fick städat och gjort fint. Men nu är det inte så noga för en präst eller annan när en kômmer. De är inte värre att prata med di än nå' andra, de är människor di också. Prästen och läkaren och så'nt däringa, det var hemskt när di skulle komma, när en va' sjuk. Det var en som hette Hjortberg, han bodde på Kånsö, när han skulle komma då va' alla ihjalskrämda, di var så rädda för en ha släppt örken, va. Så hette en Silverskjöld, han bodde här nere på udden, där som det vita huset och däroppi berget, han bodde där. Han var en ängel, det var ingen som var rädd för han.

I: När kom läkaren, var det bara när någon var riktigt sjuk?

J: Ja, man fick ringa så kom han. Man fick hämta' han. Difteri gick ett tag och då kom han. Jag vet jag var så sjuk, och så den grapa (?) som jag hade till brännvin för att dom, vi hade små, han slog det nästan slut, jag vet inte hur många gånger han var på bordet här, jag fick spruter då, av Silverskjöld. Och se'n när han hade gått så fick jag hosta opp nå't vitt, ja, det var konstigt men jag hosta nå't fruktansvärt. Jag vet då kom det en släkting till oss, hon var kusin till mig och då sa mamma till 'na; "du kan inte gå in, inte värt för då får du det också". "Men jag går in ändå", så ho' satte sig hos henne, men ho' fick 'et inte. Men då var det många barn som gick, då gick det fyra, fem barn efter varann'. Det gick mycket det året, -19. Det var hemskt...

I: Hur roade ni er när ni var unga?

J: Ja, vi var väl ute på kvällarna, det gick la bra när det inte regna', men när det regna' som värst så hade vi inga till och gå till, men så satt vi i fiskebåtarna nåra stycken. Så en gick i båtarna och satt där när det regna som värst. Annars hade vi la ingenting, inget särskilt ställe och gå på. Det var inte så mycket med dans, det var på ångbåtsbryggan när ångbåtarna hade börjat. Jag för min del, jag har aldrig dansat. Jag ville inte lära mig, jag tyckte jag var för gammal, när di började. Vi hade roligt, vi satt i höga backar på sommar'n, både pöjkar och flicker, samla's på Nödtången som vi kalla't. De kunde sitta i klungor på söndagarna, både pöjkar och flicker ihop. Vi var inte van vid nå't annat nöje när jag växte opp, så det gick det också.

I: Var bryggdansen något som sommargästerna började med?

J: Det kan hända att det var nå'ra sommargäster komna då, men så var det nå'ra pöjkar som kunde spela dragspel, och då blev det mest de som spela'.

I: Man åkte till kyrkan varje söndag, till Styrö?

J: Ja, till Skäret. Vi gick opp vid sjukhuset och upp över berget. Trapper'a upp, det gick vi alltid när jag gick och läste, det var närmast, så tog vi över bergena. Vi var nie stycken som gick och läste på en gång, det var sex pöjkar och tre töser. Det var besvärligt många gånger, och pöjkarna var ju så noga med di hade präst'n och ville inte ge upp, då fick vi sitta och ro det mesta vi orka, bara vi skulle hinna, vi tre töser'a. Ibland hade vi jolla' och segla med. Det var på sommer'n som vi gick och läste.

I: Men på vintern när det var oväder, åkte ni ändå varje söndag?

J: Ja, varenda söndag gick di gamle till kôrkan, dom satt med sina biblar på kvällen och läste, både môr'an och kväll.

I: Men Missionskyrkan kom senare till Vrångö?

J: Ja, jag vet inte om det va' när jag föddes 1905 som dom byggde det första, och den är ju densamma som dom byggt till nu. Jag tror det var 1905 dom byggde den. Till och börja med var de nog inte så många, men ungdomarna, se'n när de var med så... Vi har fotografi på dom när de står med sina gitarrer och sjunger. Se'n finns det Pingstkyrka och den är större, men det var inte många i den. Det är inte så många i Pingstkyka', det är mer i Missionskyrkan. Inte se'n när vi fick kyrka så har vi var't där, det var la någon gång då förut, innan kyrkan byggdes.

I: Frikyrkan fick inte lika stort fäste på Vrångö som t ex på Donsö då?

J: Nej, på Donsö har det var't värre.

I: Värre?

J: Ja, di tyckte la att di var bättre, som gick till Missionskyrkan.

I: När ni var barn så hade ni inte bara ert eget, utan ni hade er mormors mark och djur som skulle skötas. Levde er mormor?

J: Inte då, då var vi små när mormor dog. Vi hade e' moster och e' faster som bodde i det huset. Så hade de tre pöjkar. Det var bara den ena, den andra ho' var inte gift. Vi var tre töser, så vi måste hjälpa dom med hö och allting och backet, när dom fiska'.

I: Så hennes man var ute och fiskade?

J: Ja, och två pojkar, den ene var inte med. Den äldsta han jobba', så han hade svårt för det.

I: Hur gamla var pojkarna när dom började följa med pappan ut och fiska?

J: Fjorton, femton år. Jag kommer ihåg min bror var fjorton år. De börja så tidigt, de skulle bestämt med ut och fiska, va.

I: Men innan dess så fick dom väl också hjälpa till hemma?

J: Ja, det är klart, det gjorde dom. Dom fick ju slå gräset, de hjälpte ju till att bära också, men det skulle ju bre's ut och skulle torkas. Det fick ju vi göra när dom andra slå'tt 'et. Det var inte alltid det gick på en dag, det kom an på hur torkan va'. Så skulle det vännas opp på den andra sidan och så ligga en förmiddag. Så blev det att bära in 'et, så kunde det gå till kvällen innan vi blev färdiga med det. Så hade dom slagit mera och så skulle det bredas ut, så många gånger så gick vi till tie, elva på kvällen innan vi fick gå och lagt oss. Och så var vi ut' på holmarna, Ekholmen och Varö(?) och hjälptes och slå gräs. Då var vi många, vi var tolv kärlar och tolv fruntimmer när vi var och slog på holmarna. Kärlarna slog och fruntimmer'a gick efter och bredde ut så det skulle få torka, så fick det ligga nå'ra da'r. Så vi gick ut och hämta't, det var roligt på samma gång va. Och då bar vi det i två stora högar först och så skulle det in, det fick ju räcka till fyra till, det skulle bli varsin --- Det var jobbigt, men roligt också på samma gång. När vi var alla ute, då var det roligt. Det var en utav pöjkarna, han va' så sköjig, för det var ett par som kom ner, för vi fick middag ut, när vi var och slog där, då kom de ut med middag till oss där på holmen; "Vad kommer det för två upp i berga' här, vad har de var't och gjort" sa han. Han var så sköjig, alla till och skratta, vi hade så roligt. En del pöjkar var så sköjiga. En har ju många roliga minnen också, på ett vis. Så var vi först där på våren om det var mycket som hade legat opp på vintern på backarna där vi skulle slå, och tog bort det på våren. Innan gräset börja' växa. Så jobbigt var det på alla vis och så hade fåra' på holmarna. Först släppte vi de till en holme, se'n skulle det bytas på sommaren. Vi var och klippte dom, så bytte vi då på holmar, när gräset var kommit väckpå de stora holmarna. Så en hade ju roligt på samma gång, när alla kom ihop så.

I: Kunde ni klippa får?

J: Ja jag har klippt många, det fick alla lära sig som hade får. Och när de fick fästingar, det var så bedrövt för fåra'. De stod i en klunga, så här, den ene i den andre, det var så synd om fåra'. De orka' inte gå för de var utsugna, blodet, de hade sugit ut det. Och många hade dött, det var en som kom dit och fick se att det var några får som låg dö'a, de hade gått i ett stort kärr som var på Varö. Och det hade regnat så mycket, det var så mycket vatt'n, däri hade fåra' gått och ställt sig med lammen, och där stod de dö'a där. Och de var för dessa borta helt, ja det var synd om dom. Det har hänt mycket, både det ena och det andra. Ja, det har vart både glädje och sorg. --- Fast jag vet inte, alla hjälptes åt och när det var nå't och man ville ha hjälp så gick dom och hjälpte dom. Och var det några andra så tyckte vi det var synd, då gick vi och hjälpte dom när vi var färdiga med vårt.

I: Ni berättade om er mormors första man som blev kvävd i seglet, jag förstod inte riktigt vad som hände, han skulle ta ner segel...

J: Det var inte han som tog ner det, de ha la var't nå'ra stycken, va. De var ju unga pöjkar, va. Och så börja' det blåsa, och så har han kommit i seglet. De förstod inte det, att titta efter. Han låg i seglet när de kom hem med en, och var han dö', han hade blett kvävd. Mamma var fyra år.

I: Så berättade ni om när ni blev änka, att ni fick del i båten. Fick ni del i fångsten, då?

J: Pengarna. Di bytte pengar vid fisket. När di fiska' så bytte di, det blev pengar, di var fyra, fem man på båten. Di dela med sig varenda vecka. Så mycke' som dom dela till sig, det fick jag också, så dom var ju snälla.

I: När flyttade ni hit till Styrsohemmet?

J: Jag fyllde 90 år på augusti, och först på september flytta' jag hit. Jag fick ju hjämlödning, va, det var därför som jag inte kunde va' hemma. Min arm och mitt ben, ja, jag kan inte gå på det. Annars hade jag nog var't hemma, men min dotter, hon fick ingen ro, hon bor i stan. Hade hon var't på Vrångö hade det väl inte var't så. Ho' bor i stan, så ho' fick ju inga ro, jag låg ensam både natt och dag, tyckte ho'.

I: Hur länge hade ni bott ensam i huset då?

J: Se'n mina barn gick bort, då hade jag två utav barnbarna hos mig nästan jämt. De låg hos mig och de va' hos mig när de kom ifrån skolan. Och se'n tog dom jobb i stan, och börja jobba. Så hade jag inte haft dom bägge så tror jag inte jag hade klarat av när di gick alle tre.

I: Men annars bodde ni ensam ända se'n er mor...

J: Nej, min bror också. Han var inte gift. Mamma och han var ensamna, så vi ordna' det, när jag blev ensammen, så vi flytta hem till henne med en gång. Och vi flytta' ju ifrån allt med de fyra barna.

I: Ni hade inga tankar på att gifta om er?

J: Nej, vi var så lyckliga. Fick jag inte ha den förste, då ville jag inte ha nå'n annan.

I: Kommer ni ihåg när ni var riktigt liten, vad ni lekte och vad ni lekte med?

J: Jag fick en docka en gång utav en som bodde inte' oss, en pöjk, vi var bästa grannar så vi var ihop alltjämt. Han skulle bygga upp, han var ute på sjön, han hade va't på Kungsholm(?), och så hade han e' syster, två år äldre. Så hade han köpt var sin docka till mig och henne. Min docka den var så fin, och den dockan fick jag int' ha och leka med, ho' va' för fin, ho' skulle hänga på väggen. De hade häng upp 'a på väggen. Så denna Märta, som vi tala' om, ho' var ju så kär i den docka: "Kan vi inte ta ner den och leka med". Det fick jag inte för mamma, jag smutsa ner 'a, ho' va' så fin med sina kläder på. Så en dag så kom vi hem till vårat och det var ingen inne, alla hade gått ut, och då levde farmor också, och fastern och mamma. Och det var ingen inne, när vi kommer in. Så säger hon; "ta ner dockan nu när det är ingen inne, så vi kan leka med den". "Nej", sa jag "jag får inte ta ner 'a från väggen". Jag kunde ju inte komma opp på väggen för och ta dän 'en, för det hängde ett skåp som de hade med två dörrer i. Så den hängde bra högt, va. Och det var tre så'na här hyller i skåpet. Så öppnar ho' dörra' och så sa ho' att; "Vet du vad du ska göra? Klättra opp för den här." Använda som en stege. "Nej, det kan jag inte göra". "Jo", sa hon och så stod hon och sa att jag skulle göra det. Och jag gjorde det, och välte skåpet. Och det var så'nt som vi inte använde, porslin, handdukar och det var kaffekanner och det var allting. Allt det gick och det var rätt så mycket, så'nt som vi inte använde utom när det kom nå'n. Vi sprang bägge två, jag visste ju inte om jag våga' in på kvällen. Och när jag kom hem, ja de visste la vem det va' som hade gjort 'et. Vi kunde ju var't dö'a bägge två, vi kunde kommit under skåpet bägge två, så det haft ihjäl 'a. Men ho' var ju så där enveten i allt, ho' skulle ha sin vilja fram. Gör det, gör det, och jag var ju lika dum som gjorde't, va.

I: Men det var inte lätt att ha en docka som man inte fick leka med, bara titta på.

J: Nej, det var ju dumt att sätta opp 'a på väggen. Och på ett så'nt ställe, bara för att jag inte skulle komma åt henne. Så skulle skåpet stå för. Det var ju inte så högt i taket, men ändå, vi kunde ju var't dö'a, jag har tänkt på det så många gånger. En är bra dum för jag hade ju lovat "jag ska inte gå och ta 'na" Men så är det.

Ja, vi lekte...Jag och så en pöjk, vi var lika gamla, vi var grannar, vi satt ihop hela da'r och lekte. En grann pöjk, vi var födda på augusti bägge två. En dag när vi satt hemma och lekte så kom mamma ut. Han hette Ernst, han kunde inte säga mig och dig utan han sa meck och deck. Så sa

'an: "vill du ha meck?" sa han. "Jag vill ha deck." "Nej" sa jag, "jag vill ha dig" Mamma hade stått och hört på när vi satt där och prata. Så skratta' ho' så se'n. Vi lekte i hörna' på husena. Vi hade ju e' lita' farsta utanpå, mitt på huset. Och så blev det ett hörn, där satt jag alltid och lekte. Men det blev inget med det. vi har skrattat åt det många gånger se'n en har blivit äldre. Han var fosterbarn, för dom fick inga barn själv, så de tog en annan, dom var väl släkt, hade en tie, elva stycken.

I: Hade man många barn? Var det vanligt att ha många barn?

J: Ja, sju, åtta, nie. Jag vet en som var sju pöjkar, ingen tös. Och så hade de di gamle hemma. Den förste som gifte sig, han skulle stanna hemma. Så fick ju di barn och så desse gamle och så alla dom andre. Syskon. Det var så krångligt. Och det var ju trångt och besvärligt. Men det gick det också. Och det var inga stora hus, en kammare på ena sidan, och så det ena rummet och så köket på mitten. Det var fruktansvärt trångt. Det var väl nie, tie stycken, kanske elva också, och så de gamla, och så andra bröder och syskon och deras män som hade flyttat in. Så det var mycke' folk. Att de kom överens så pass.

I: Man kunde ju inte ha mycket till privatliv?

J: Nej, de hade inte det. Vi skratta' så många gånger, för vi sa' att vi kan inte begripa att di kunde få så många barn. Det var på ett ställe, det var nog inte på Vrångö, men det var e' som fick barn, ho fick två stycken. Och så satt den gamle gubben i köket när han fick veta att det hade bitt två stycken. "Två?", sa han, "hur kunde 'e bli två på en gång, då?" Det skratta' vi åt så mycket. Ja, di hade öron di gamle.

I: Det måste ju ha hänt att kvinnor blev med barn innan dom gifte sig?

J: Ja, det var så ja. Och ibland utan att ha en karl. Hade man en karl var det ju bara att gifta sig.

I: Man kunde stanna på ön som ogift mamma utan att bli utfrysad då?

J: Ja då, det fanns flera stycken.

I: Alla gifte sig väl inte med öbor, hur träffade man andra ungdomar?

J: Det var la på sômrarna, när sômmargästerna kom. Nu för tiden skaffar ju ungdomarna sig lägenhet i stan.

I: